

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРИМИРЮВАЛЬНИХ ПРОЦЕДУР У ГОСПОДАРЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Ярош Ярослав Сергійович

ORCID ID: 0000-0002-7359-7886

аспірант кафедри економічного права та економічного судочинства
Інститут права Київського національного університету ім. Т.Г. Шевченка, Україна

Досліджуючи питання ефективності застосування примирювальних процедур у господарському судочинстві України, вважаємо вкрай необхідним звернути увагу на те, що відповідно до частини 7 статті 46 ГПК України сторони можуть примиритися, у тому числі шляхом медіації, на будь-якій стадії судового процесу. Результат домовленості сторін може бути оформлений мировою угодою. Проте, саме питання примирення чинним ГПК України залишається неврегульованим, як це, наприклад, зроблено у Кодексі адміністративного судочинства України. Із цього приводу С.О. Корінний зазначає, що «...примирення сторін має яскраво виражений науковий напрям, укладається в концепцію щодо захисту прав і законних інтересів конфліктуючих сторін» [1]. Адже, в останні роки концепція альтернативного вирішення спорів, зокрема, й господарських стала поступово трансформуватися в концепцію адекватного вирішення спорів, а «...судова система вже не суперечить іншим способам вирішення спорів, а навпаки, вбудована в загальний спектр процедур вирішення спорів, одночасно зберігаючи свою унікальність для сторін в якості останньої інстанції в пошуку справедливості» [2].

Також у Рекомендації № R (86) 12 Комітету міністрів державам-членам Ради Європи від 16 вересня 1986 р. відносно заходів по недопущенню і скороченню надмірного робочого навантаження на суди пропонується сприяти примиренню сторін як поза судовою системою, так і до або в ході судового розгляду [3].

У цьому контексті слушну думку висловлює Т.В. Степанова, яка зауважує, що «...дійсно, суд вирішує спір згідно чинного законодавства. Він не примиряє сторони і, відповідно, не усуває конфлікт між ними – це не його завдання. Наступна поведінка сторін у формі звернення у вищестоящу судову інстанцію (апеляційну, касаційну і т. ін.) або невиконання виконавчого документу, заснованого на судовому акті, об'єктивно відбиває те, що спір не вирішений, і сторони продовжують знаходитися в стані юридичного конфлікту. У зв'язку з цим соціальним завданням правосуддя має бути прагнення до вирішення конфлікту, що повинне спиратися на природу цього конфлікту, його особливості і суб'єктний склад, що є ключовими для його вирішення, важливу складову в якій займає таке правове явище, як примирення сторін» [4]. А отже, примирення можна визначити як законну і добровільну діяльність суб'єктів конфлікту, а в необхідних випадках – і третьої особи, сприяючої примиренню, спрямовану на мирне врегулювання конфлікту.

Підтримуючи вищенаведені наукові погляди щодо примирення сторін у господарському судочинстві, в умовах європейської інтеграції України та у межах вдосконалення правового регулювання примирення сторін в господарському судочинстві – вбачається необхідним розроблення та прийняття проекту Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України щодо вдосконалення примирення сторін господарського судочинства», яким доцільно доповнити ГПК України новою Главою 5-1 «Примирення сторін».

Щодо врегулювання господарського спору шляхом застосування процедури медіації, то відповідно до частини 2 статті 17 Закону України «Про медіацію» таке врегулювання спору припиняється у разі: 1) укладенням сторонами медіації угоди за результатами медіації; 2) із закінченням строку проведення медіації та/або дії договору про проведення медіації; 3) у разі відмови хоча б однієї із сторін медіації або медіатора (медіаторів) від участі в медіації; 4) у разі визнання сторони медіації або медіатора (медіаторів) недієздатною особою або особою, цивільна дієздатність якої обмежена; 5) у разі смерті фізичної особи, яка є стороною медіації, або ліквідації юридичної особи, яка є стороною медіації; 6) в інших випадках відповідно до договору про проведення медіації та правил проведення медіації.

Також зазначимо, що жодних кількісних обмежень, як це встановлено частиною 2 статті 187 ГПК України для процедури врегулювання спору за участю судді, для процедури медіації не визначено. У разі потреби сторони спору можуть повторно до неї звернутися.

З урахуванням наведеного вище та аналізуючи ефективність застосування процедури врегулювання спору за участю судді, доцільно навести наукову позицію Л. Д. Романідзе, яка слушно наголошує на існуванні кількох проблемних моментів, а саме:

«...аби дійсно бути ефективним на шляху до примирення сторін, потрібно мати відповідне бажання і навички. Усі підряд судді України не можуть мати ці навички. Попри те, що Національна школа суддів України постійно займається підвищенням кваліфікації суддів в цьому напрямку (стосується вказаної процедури), неможливо навчити всіх суддів дуже швидко. А навіть якщо їх навчити – це не запорука того, що вони будуть добрими примирювачами. Для цього людина має володіти певними властивостями;

...сьогодні створено умови для зловживання процесуальними правами. «Якщо в мене немає підстав для відведення судді, я можу робити вигляд, що хочу примиритися, увійти в цю процедуру і одразу з неї вийти. І все. Справа більше не може розглядатися цим суддею» [5].

Схожу думку висловлюють й В. Ю. Мамницький та М. Г. Кахнова, які вважають, що «...для вирішення вказаної проблеми доцільним було б проведення відбору суддів, які мають бажання та можуть проводити врегулювання спору за участю судді, та здійснення відповідної професійної підготовки таких суддів» [6].

На нашу думку, така наукова позиція заслуговує на підтримку, оскільки врегулювання спору між сторонами конфлікту беззаперечно вимагає фахових знань у сфері права, умінь та навичок процесуального посередництва. Для судді, за участю якого проводиться врегулювання спору обов'язковими є освітньо-професійні знання з конфліктології, психології, медіації та ін. Для ефективного здійснення процедури врегулювання спору суддям мають бути притаманні такі професійні та особисті якості як незалежність, нейтральність, неупередженість, толерантність, етична чутливість, моральність, емоційна стійкість, емоційна лабільність та інші особисті якості, які сприятимуть ефективному застосуванню процедури врегулювання спору за участі судді та, зокрема, його основній меті - примиренню сторін [7]. А тому, враховуючи наведене вище, у разі запровадження на законодавчому рівні вимог до освітньо-професійної підготовки суддів за посередництва яких має здійснюватися процедура врегулювання спору, то, можливо, що виникне необхідність суттєвої зміни та удосконалення зазначеної процедури, оскільки спір, що розглядається суддею, який не має відповідної освітньої кваліфікації саме як посередником у врегулюванні спору, доведеться передавати на розгляд іншому судді, який відповідатиме

необхідним кваліфікаційним вимогам і матиме відповідні знання та навички.

Список використаних джерел:

1. Корінний С.О. (2017) Альтернативні способи вирішення спорів та інститут судової медіації в адміністративному процесі України: виклад основних доктринальних підходів. *Visegrad Journal on Human Rights* (№ 4) Т-3, 128–134.
2. Корінний С.О. (2017) Зародження та розвиток судової медіації як інституту адміністративного права. *Юридичний бюлетень*. (№ 5), 152–157.
3. Рекомендація R (86) 12 від 16.09.1986 № R (86) 12 Комітету міністрів державам-членам щодо заходів з недопущення та скорочення надмірного робочого навантаження на суди. URL: https://ips.ligazakon.net/document/mu86323?ed=1986_09_16.
4. Степанова Т.В. (2012) Процедури примирення в господарському процесуальному законодавстві України: концептуальні засади та перспективи розвитку // *Сучасні технології управління підприємством та можливості використання інформаційних систем: стан, проблеми, перспективи: Матеріали Сьомої Міжнародної науково-практичної конференції для викладачів, аспірантів та молодих вчених.*, м. Одеса, Т-2, 133–137.
5. Романадзе Л.Д. (2019) Малими кроками до Європи. *Юридична газета online*. URL: <http://yur-gazeta.com/golovna/malimi-krokami-do-evropi-.html>.
6. Мамницький В.Ю., Кахнова М.Г. (2019) Врегулювання спору за участю судді: проблемні аспекти правозастосовчої практики. *Журнал східноєвропейського права* № 64, 112–123.
7. Белінська І.А. (2012) Основні критерії психологічного профілю медіатора. *Збірник наукових праць КПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г.С.Костюка НАПН України. Проблеми сучасної психології*. Випуск 18, 34–43.